

ZET IN OP LOKAAL EIGENDOM IN GELDERSE ENERGIETRANSITIE

Bijdrage van Energie Samen Gelderland aan het Gelders Klimaatprogramma

Inleiding

Energie Samen Gelderland (ESG) is het samenwerkingsverband van lokale en regionale energiecoöperaties in de provincie Gelderland. ESG verwelkomt de mogelijkheid om inbreng te leveren aan een geactualiseerd Gelders Klimaatplan (nieuwe naam: Gelders Klimaatprogramma). Onze inbreng zal zich beperken tot het onderdeel “duurzame energieopwekking”.

Gelderland loopt achter op haar eigen doelstellingen.

Het Gelders Klimaatplan heeft o.a. als doel de opdracht uit te voeren die de provincie zich gesteld heeft in de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland dat er in 2030 55% minder broeikasgassen in Gelderland uitgestoten worden dan in 1990.

Dat kan gedeeltelijk gebeuren door de vraag naar energie te verminderen. Daarnaast moet elektriciteit en warmte meer en meer broeikasgas-vrij worden opgewekt. Aandrijving van machines en motoren moet toenemend met groene elektriciteit of groene waterstof plaatsvinden.

Als belangrijke bouwsteen gelden de zes regionale energiestrategieën (RESsen) binnen Gelderland, die onder andere tot doel hebben de elektriciteitsproductie om te schakelen naar duurzame energiebronnen, vooral zon en wind. Zij vormen onderdeel van een nationaal programma voortkomend uit het nationaal Klimaatakkoord.

In 2021 werden de eerste versies van de zes Gelderse RESsen door provincie, gemeenten en waterschappen vastgesteld. Als deze RESsen volledig zouden worden uitgevoerd zouden ze in 2030 leiden tot een totale productie van 6,52 TWh aan zon en wind (kleine zonnedaken niet meegerekend). Zoals uit brieven van GS aan de zes RES-regio's van mei/juni 2020 bleek is dat onvoldoende als bijdrage aan de opdracht uit de Gelderse Omgevingsvisie. Daarvoor zou (minstens) 8,76 TWh¹ nodig zijn. Vijf van de zes RES-regio's zouden hun ambities moeten verhogen, met tussen 42% en 91%.

In de Stysteemstudie Gelderland van november 2021² is dit opnieuw onderzocht en bevestigd. In dat rapport wordt bij het scenario voor 55% CO₂-reductie in 2030 zelfs 13 TWh aan totale benodigde duurzame opwek in Gelderland genoemd. Inmiddels mikt de EU ook op 55% emissiereductie in 2030 en de rijksoverheid zelfs op 60% (om minimaal op 55% uit te komen).

---

¹ De optelsom van specifieke indicaties uit zes brieven:

Brief van GS aan regio Noord-Veluwe, 18 mei 2020, zaaknr. 2020-003061

Brief van GS aan regio Foodvalley, 18 mei 2020, zaaknr. 2020-004178

Brief van GS aan regio Cleantech/Stedendriehoek, 26 mei 2020, zaaknr. 2020-003059

Brief van GS aan regio Rivierenland, 26 mei 2020, zaaknr. 2020-003058

Brief van GS aan regio Arnhem-Nijmegen, 30 juni 2020, zaaknr. 2020-003060

Brief van GS aan regio Achterhoek, 30 juni 2020, zaaknr. 2020-004175

² Stysteemstudie Gelderland, Berenschot/Witteveen+Bos, 10 november 2021, in opdracht van provincie Gelderland.

In de Monitor RES 2023³ van het Planbureau voor de Leefomgeving valt te zien dat in Gelderland de huidige productie en de projecten die in een pijplijn zitten naar realisatie, slechts 40% van de gezamenlijke doelstelling van 6,52 TWh halen. Daar komt nog 20% bij aan concrete ambities. Als er niets verandert dreigt dus slechts 60% van die gezamenlijke doelstelling gehaald te worden, minder dan 4 TWh. En dat is dus minder dan de helft van wat nodig zou zijn als bijdrage aan de realisatie van het Gelderse Klimaatplan!

Hoe krijgen we de transitie van de elektriciteitsproductie op snelheid?

Wij zien drie belemmeringen voor de huidige transitie:

- Netcongestie
- Het wespandief beleid
- Vrees voor onvoldoende maatschappelijk draagvlak

Wat **netcongestie** betreft vinden we dat de provincie een stimulerende rol kan en moet spelen, met name wat betreft:

- Vergunningenbeleid: zo snel mogelijke procedures voor aanleg van onderstations, transformatorhuisjes, kabeltrajecten.
- Smart Energy Hubs, lokale energiesystemen voor nieuwbouwwijken en local4local projecten: bedrijven op industrieterreinen, burgers en bedrijven in nieuwbouwwijken in bestaande wijken stimuleren en faciliteren hun energievoorziening (deels) autonoom onderling te regelen.
- Stimuleren van windprojecten nabij zonnevelden om efficiënter gebruik te maken van de net-infrastructuur.

Juist door op de lokale netvlakken onder de onderstations beter te balanceren tussen vraag en aanbod en in te zetten op lokaal eigendom van wind, zon en opslag, hebben we minder last van netcongestie, zorgen we voor beschikbare energie tegen kostprijs, en nemen we onzekerheden voor burgers en bedrijven weg. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld ambities op het gebied van wonen, mobiliteit, landbouw en natuur juist wél, en in samenhang doorgang vinden.

Wat de **wespandief** betreft: het besluit van Gedeputeerde Staten van 20 december 2022 houdt in dat 1 km rondom de Veluwe in het geheel geen windturbines worden toegestaan en dat in de zone 1–8 km rondom de Veluwe dat slechts in zeer beperkte mate mogelijk is. Dit moet zo snel mogelijk vervangen worden door een meer specifieke, en beperkte, aanwijzing van gebieden waar deze vogel daadwerkelijk vliegt. Met ook daar mogelijkheden voor windturbines wanneer zou blijken dat effectieve mitigerende maatregelen mogelijk zijn zodat aanvaringen worden voorkomen.

Tenslotte is er ook sprake van vrees voor onvoldoende **maatschappelijk draagvlak**. Veel gemeenteraden hebben in het RES 1.0. proces al te gemakkelijk besloten dat ze (nog) geen windturbines binnen de gemeentegrenzen wilden. Met name om problemen met delen van de bevolking te voorkomen. Te weinig politici en bestuurders hebben leiderschap getoond en geprobeerd om hun burgers actief bij de lokale bijdrage aan de nodige transitie te betrekken. En van die transitie een positieve operatie te maken die bijdraagt aan lokaal welzijn, werkgelegenheid en autonomie. Daarbij is promotie van lokaal eigendom essentieel (zie onder).

---

³ <https://www.pbl.nl/publicaties/monitor-res-2023>

Zet in op windenergie!

Zoals het er nu naar uitziet gaan de zes RES-regio's maar de helft, of minder, van de benodigde zon- en windenergie leveren die nodig is om de energiegcomponent van het Gelders Klimaatplan te realiseren.

Daarbij dreigt ook een grote onbalans tussen zon- en wind, wat betekent dat de stroomproductie heel onevenwichtig wordt tussen dag en nacht en zomer en winter hetgeen een extra verzwaring oplevert voor de toch al overbelaste energie-infrastructuur van Tennet en Liander. Het nationale Klimaatakkoord geeft als optimale balans tussen zon en wind aan: 50-50 qua opgesteld vermogen, wat in de praktijk betekent: 75% stroomopbrengst van windturbines en 25% van zonnenvelden. Met zo'n balans blijft de ruimteclaim binnen de perken en wordt het net efficiënter gebruikt. De huidige Gelderse RESsen brengen die balans niet. Die zouden leiden, als ze volledig worden uitgevoerd, tot 2.470 MW zonnenvelden leiden en 870 MW turbines.

Dan lijkt het niet meer dan logisch dat de provincie en de gemeenten alles op alles zetten om de komende jaren vooral meer windturbines in Gelderland realiseren. Het geheel halen van de bestaande RES doelstellingen qua zon PLUS het verdubbelen van de daarin geambieerde windturbines zou Gelderland tot de realisatie brengen van het doel van de eerder genoemde Gelderse omgevingsvisie van 8,76 TWh.

Verdubbelen van de wind-ambitie is geen geringe opgave. Mobiliseer daarom de positieve krachten in de samenleving, en onderbouw deze richting met de voordelen van beschikbaarheid van lokale groene energie tegen kostprijs, het oplossen van netcongestie, en de opbrengsten van de opwekking lokaal houden.

Zet in op lokaal eigendom!

Het Gelders Klimaatplan onderschrijft de landelijke ambitie van 50% lokaal eigendom als onderdeel van de energietransitie, met name voor het opwekken van stroom met windturbines en zonneparken. Onderzoek en ervaringen laten keer op keer zien dat projecten met significant lokaal eigendom sneller, goedkoper en met meer draagvlak worden gerealiseerd dan projecten zonder lokaal eigendom. Bovendien zien we dat het lokaal eigendom aan belang toeneemt. Naast draagvlak wordt ook de zeggenschap over de stroom belangrijker door de ontwikkeling van het lokale energiesysteem en local4local (levering van stroom tegen kostprijs+). Je kunt als lokale gemeenschap alleen kiezen om stroom tegen kostprijs+ te leveren als je ook zeggenschap hebt over die stroomlevering. En dus eigenaar of deels eigenaar bent van het zonnepark of de windmolen.

De aanzet is er, met name door de activiteiten van energiecoöperaties. Vrijwel elke gemeente kent een energiecoöperatie, en er bestaan diverse regionale coöperaties. Meer en meer projecten worden gerealiseerd met 50% tot 100% lokaal eigendom in de vorm van aandelen bij leden van dergelijke coöperaties.

Energiecoöperaties worden geconfronteerd met grote uitdagingen die het momenteel zeer moeilijk maken om in onze provincie het minimum van 50% lokaal eigendom te realiseren. Netcongestie is er een van. Enkele coöperaties hebben projecten gerealiseerd en hebben daarmee ook zelf de financiële middelen om hun organisatie te verstevigen en uit te bouwen. Maar veel coöperaties hebben nog geen inkomsten uit eigen projecten en zijn nog uitsluitend afhankelijk van vrijwilligers. Daarmee wordt hun potentie als versneller van de energietransitie door lokale betrokkenheid niet ten volle gerealiseerd. In enkele gevallen leidt dit zelfs tot het geheel missen van die potentie.

Daarnaast zien we dat nog niet iedere gemeente het belang van lokaal eigendom inziet. Soms ook door gebrek aan kennis over wat het inhoudt en wat dit betekent voor een lokale gemeenschap. Koudwatervrees (“Kan ik dit wel vragen van mijn inwoners?”) kan worden weggenomen door feitelijke en juiste informatie. Maar ook door gemeenten te ondersteunen bij het vormgeven van lokaal beleid waarin lokaal eigendom goed geborgd is en bij het realiseren van een goede samenwerking met lokale energie-initiatieven.

ESG roept de provincie op om het realiseren van lokaal eigendom van de energievoorziening een centraal onderdeel te maken van het nieuwe Gelderse Klimaatprogramma. Samen met de gemeentebesturen zou het provinciaal bestuur intensiever en systematischer moeten inzetten op ondersteuning van de coöperatieve ontwikkeling en beheer van wind- en zonneprojecten.

Het Klimaatprogramma zou daarom expliciet:

- Moeten vastleggen dat 50% lokaal eigendom het minimum moet zijn van de Gelderse opwek door middel van windturbines en zonnenvelden, op provinciaal maar zeker ook op gemeentelijk niveau.
- Provincie en gemeenten moeten oproepen om energiecoöperaties te betrekken bij het ontwikkelen van de provinciale en gemeentelijk energietransitie, als initiatiefnemers en uitvoerders van projecten, maar ook als een georganiseerde vorm van betrokken burgers die op deze manier een stem hebben in dat proces. Regelmatig overleg en gezamenlijke activiteiten moeten dat vormgeven.
- Opnemen dat energiecoöperaties ook door middel van financiële ondersteuning de kans moeten krijgen zich op een stabiele manier te ontwikkelen, zowel qua deskundigheid voor het ontwikkelen van projecten, als in het leveren van diensten zoals Energieloketten, én als aanjagers van lokale bewustwording, meningsvorming en activiteiten gericht op de lokale energievoorziening van de toekomst.
- De provincie zou daarom met name de volgende bestaande instrumenten moeten continueren en uitbreiden:
  - o [Subsidieregeling Lokale Hernieuwbare Energieprojecten](#)
  - o Voorfinanciering Ontwikkelkosten Windpark of Zonnepark: het is momenteel onduidelijk of deze regeling nog bestaat of eind 2023 is afgeschaft.
  - o Cofinanciering moeten opnemen voor het Gelders opleidingsprogramma dat de samenwerkende Gelderse coöperaties aan het opzetten zijn ter versterking van het coöperatief ondernemerschap in Gelderland.
- Verder, hulp en ondersteuning bieden aan gemeenten om lokaal eigendom goed te borgen in hun lokale beleid.
- Tenslotte zou er een subsidieregeling moeten komen om energiecoöperaties te ondersteunen in de opbouwfase, voorafgaand aan de realisatie van concrete projecten.

EnergieSamen Gelderland is bereid om op deze onderdelen mee te denken en te adviseren bij het vormgeven en ontwikkelen van het Gelders Klimaatprogramma.

Contact: Judith van de Geer, voorzitter Energie Samen Gelderland,
Judith@energiesamengelderland.nl
john.hontelez@gmail.com